

נציבות תלונות הציבור על שופטים

לשכת הנציב אשר קולה
ס. נשיא, שופט מחוזי (בדימוס)

ו' אב, תשפ"ה
31 יולי, 2025

חוות דעת 1/25 על ניגוד עניינים וגילוי נאות בו מחוייב היושב בדین

"כל דבר שיש לדיין בו צד הנאה - אינו יכול לדרן עליו. לפיכך, בני העיר שנגנב ספר תורה שלהם, אין דנין אותו בדייני אותה העיר, אלא אם כן יש להם ס"ת [ספר תורה] אחרת... ולפיכך עסקי המס אין דנין בדייני אותה העיר, מפני שיש להם או לקרוביהם חלק בו" (שולחן ערוך חושן משפט, הלכות דיינים, סימן ז סעיף יב)

1. המודעות והמעורבות הציבורית בכל הקשור לחשיבות השמירה על תקינות המנהל הציבורי ועל עקרונות אתיים ובפרט בנושא ניגוד העניינים בקרב בעלי תפקידים במרחב הציבורי וברשויות השלטון, הולכות וגוברות בשנים האחרונות. מגמה זו בולטת במיוחד בתחום השפיטה, אשר בו נדרשת הקפדה יתרה על עצמאות, מקצועיות ואי-תלות – הן בפועל, והן במראית עין – כחלק בלתי נפרד מהבטחת אמון הציבור במערכת המשפט. משכך, גורר הדבר ריבוי תלונות לנציבות תלונות הציבור על שופטים (להלן – הנציבות), במרבית המקרים, לאו דווקא מצד נפגעים ישירים, אלא בעיקר מצד גופים ציבוריים כאלו ואחרים, אשר מבקשים לבחון, מעת לעת, סוגיות ציבוריות של ניגודי עניינים ואי גילוי נאות.

2. חוות הדעת עוסקת בשאלות אלה, תוך מיקוד בהקשרים שבהם עשוי להתעורר חשש לניגוד עניינים מצד שופטים. מטרתה היא לספק הבהרות, לחדד גבולות ולתרום לגיבוש מדיניות עקבית ומוסדרת בנושא רגיש זה. זאת, בהתבסס על דברי החוק וההלכה הפסוקה, ועל מדיניות הנציבות, בעיקר כפי שזו גובשה ובאה לידי ביטוי בהחלטות, בחוות דעת, בניירות עמדה ובדוחות השנתיים. באמצעות ניתוח כל אלה יובאו בחוות הדעת שלהלן עקרונות מנחים שיסייעו לפרש ולהחיל את כללי האתיקה הרלבנטיים

כחלק מהשירות שניתן לך במשרד המשפטים אנו מזמינים אותך להיכנס לאתר כל זכות בכתובת: kolzchut.org.il/justice

כי יש לך את הזכות לדעת מהן הזכויות שלך!

ירושלים: נחום חפצדי 5, בית עופר, גבעת שאול 9548401 טל' 073-3927425 פקס' 02-6467973

דואר אלקטרוני: Shoftim@justice.gov.il

אינטרנט: <http://Shoftim.justice.gov.il>

בצורה זהירה, מאוזנת ומושכלת, התואמת את המציאות המשתנה ואת האתגרים העומדים לפני מערכת המשפט.

3. האיסור להימצא בניגוד עניינים הוא כלל יסוד במסגרת כללי הצדק הטבעי: NEMO DEBET ESSE IUDEX IN PROPRIA SUA CAUSA (בלטינית: אל לו לדיין לדון בעניין שלו עצמו), ומקורו גם בכללי האמון.² עקרון היסוד שבבסיס האיסור על ניגוד עניינים הוא, כי מי שהוסמך לפעול למען אינטרס של אחר, חייב להימנע מניגוד בין אותו אינטרס לבין אינטרס שלו עצמו או אינטרס אחר כלשהו. ויודגש: לא נדרשת הוכחה כי ההחלטה הושפעה בפועל מאינטרס עצמי או אחר, אלא די בחשש כי כך יקרה. עקרון זה מוצא ביטוי בהוראות חוק שונות – לענייננו, בסעיף 77א לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 ובמקבילותיו בחוקי ערכאות השיפוט השונות; בהלכה הפסוקה;³ בכללי האתיקה החלים על נושאי משרה שיפוטית; ולבסוף – בחו"ד של הנציבות, בעמדות נציב שפורסמו ובהחלטות פרטניות שניתנו (ביניהן כאלה שפורסמו במלואן או באופן תמציתי). בחוות דעת זו נעשה שימוש, בין היתר, בריכוז החלטות וחוות דעת נציבות תלונות הציבור על שופטים בנושא התנהגות שופטים ודיינים -2003 2019, בעריכת ד"ר אייל כתבן.⁴

4. בכל הקשור למשרה השיפוטית, מטרתה המרכזית של האתיקה המקצועית היא שמירה על אמון הציבור במערכת השפיטה וחיזוקו. בחוות דעת מס' 3/08 של הנציבות⁵ נקבע, כי האיסור על ניגוד עניינים החל על שופטים בא בעיקרו על מנת למנוע משוא פנים ושיקולים זרים. שורטטה החלוקה העיונית הבסיסית בין תלונות שהן במהותן בקשות לפסלות שופט, הנבחנות על בסיס החשש הממשי למשוא פנים, אשר אינן עניין לטיפול הנציבות (סעיפים 17(5) ו-18(ב) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002) לבין טענות על פגיעה ב"מראית פני הצדק", קרי מראית עין של משוא פנים בשל ניגוד עניינים – נורמה ברף נמוך יותר – המבוררות בנציבות. צוין, כי קו הגבול בין חשש לפגיעה במראית פני משוא פנים (ניגוד עניינים אתי) לבין חשש ממשי למשוא פנים (ניגוד עניינים משפטי) אינו ברור, והוא טעון ניתוח נורמטיבי מדוקדק ובחינה של עובדות המקרה המסוים. עם זאת, שומה להזכיר, האתיקה המקצועית מטילה על השופט את החובה האתית שלא להיעצר בדיני הפסלות, וגם במצב בו הכלל המשפטי מוביל למסקנה

¹ הכוללים גם את החובה לשמוע גם את הצד שכנגד.

² בג"ץ 531/79 סיעת הליכוד בעיריית פתח תקוה נ' מועצת עיריית פתח תקוה, לד(2) 566 (1980) (להלן: עניין סיעת הליכוד).

³ בין היתר, עניין סיעת הליכוד.

⁴ <https://www.gov.il/BlobFolder/reports/concentration-of-decisions/he/Concentration-of-decisions.pdf>

⁵ https://www.gov.il/BlobFolder/dynamiccollectorresultitem/308-2/he/Opinion_308.pdf

שאינן לחייב את פסילתו מלשבת בדין, שומה עליו להמשיך לבחון וליישם גם את המבחן לקביעת ניגוד עניינים אתי. על פי מבחן זה, וכפי שיפורט להלן, על בית המשפט ליתן לצדדים גילוי נאות כל אימת שקיים חשש לניגוד עניינים אתי.

5. בחו"ד מס' 17/04⁶ צוין, כי הרף הגבוה הדרוש לשם העמדת עילת פסלות מבטא את החומרה הגלומה בפסילתו של שופט מלישב בדין, חומרה הנובעת מחובתו של שופט לדון במה שבא לפניו. עוד נקבע בהקשר זה, כי יש להימנע מהשתחררות בלתי ראויה של שופט מדיון, אשר עלולה לפגוע פגיעה של ממש בהליך השיפוטי ובאמון הציבור תוך הכבדה שלא לצורך על המערכת השיפוטית. צוין, כי חובת השופט לדון במה שבא לפניו חלה לעתים גם אם מבחינת נוחותו האישית היה מוכן לפרוש מן הדיון, שהרי "חובת השיפוט היא חובת השופט"⁷.

6. חובה אתית נוספת, שעליה יושם דגש בחוות דעת זו, המהווה כלי עזר בידי השופט במצבי ביניים של ספק בדבר פגיעה במראית פני הצדק, היא חובת יידוע הצדדים בחשש האמור, בבחינת גילוי נאות. זאת, שכן ניגוד עניינים רחוק, המקים חשש תיאורטי להשפעה של שיקולים זרים על ההחלטה, אינו מספיק לפסילתה ולהימנעות מראש מקבלתה⁸. חובת הגילוי מתקיימת אפוא משעה שקם ספק בדבר (שאינו חשש רחוק בעלמא), ועל בסיס הפעלת השכל הישר בנסיבות כל מקרה, וזאת על בסיס אמות מידה שעניינן: מהות הקשר שעלול להקים חשש לניגוד עניינים; משכו; מידת עוצמתו; פרק הזמן שחלף מאז הקשר (כשנקבע, כי, ככלל, תקופה של חמש שנים לפני או אחרי המניעה מלשבת בדין בשל ניגוד עניינים, הינה פרק הזמן הראוי להיקבע לצורך חובת היידוע⁹, פרק זמן ארוך יותר, מעצם תכליתה של החובה, מ"תקופת הפסלות"); ומעמדו בהליך של הנוגע בדבר. הגילוי עצמו רצוי כמובן שייעשה מוקדם ככל הניתן ולא בדיעבד, וזאת כדי להימנע מתקלות דוגמת מתן החלטה מהותית בצל החשש לניגוד עניינים¹⁰.

7. עמידה בחובת הגילוי הנאות יש בה כדי להגשים מספר תכליות: הגילוי מגלם את עקרון השקיפות; הוא עשוי להפיג חששות בדבר ניגוד עניינים אפשרי; הוא עשוי ליתר הליכי

⁶ https://www.gov.il/BlobFolder/dynamiccollectorresultitem/17-04/he/Opinion_1704.pdf

⁷ ע"א 6679/97 ר' ברזיק נ' ש' ברזיק ואח', נא(5) 603 (1997).

⁸ בג"ץ 3132/92 עלי מוהנא מושלב נ' הוועדה המחוזית לת"ב מחוז צפון ואח', פ"ד (3) 741; אף כי באותה פרשה נקבע כי הקשר בין שתי החלטות של שתי ועדות שלגביו נטען כי הוא יוצר ניגוד עניינים (בשל חברות בוועדה של בעל עניין) אינו ניתן לניתוק.

⁹ החלטה 703/11; תמצית החלטה 141/21:

https://www.gov.il/BlobFolder/dynamiccollectorresultitem/141-21/he/decision-essence_141.21.pdf

¹⁰ החלטה 287/21, 249/14.

פסלות, ולכל הפחות לסייע בידי הצדדים לכלכל צעדיהם בכל הנוגע להגשת הליכים אלה.¹¹ בכך מסייע הגילוי הנאות בייעול ההליכים ובהגברת האמון הציבורי בשפיטה.

8. חובה הקשורה לחובת היידוע, אך נפרדת ממנה, היא חובת הבירור. כפי שנקבע, "חובה זו באה כשהנסיבות מחייבות את השופט לברר עם הצדדים (או מי מהם) קיומו של מידע נוסף, שאפשר ויהיה בו להשליך על עמדתם לגבי המשך ישיבתו של השופט בתיק. דרישה זו (ויש שיאמרו: דרישה מחמירה זו), באה "לסלק כל ספק של חשש כי דבק פגם בטוהר ישיבתו בדין" של השופט.¹²

9. כדי להימנע, עד כמה שניתן, ממצבים של הימצאות בניגוד עניינים, פותחה בבתי המשפט פרקטיקה של עריכת רשימת מניעויות, המפרטת ביחס לכל אחד מן השופטים נסיבות שבהן שופטים מצהירים מראש על אפשרות של מניעות או קושי לדון בתיקים מסוימים, בדרך כלל בשל קשר אישי או חשש אחר לניגוד עניינים.¹³ מבחינה מעשית-טכנית, הליך העלול להקים מניעות לאור הפרטים ברשימה, לא ינותב לשופט. בפועל, קורה מסיבות שונות שהליך מנותב לשופט והנסיבות העלולות להקים מניעות מתגלות רק לאחר מכן. בפסיקה נקבע, כי לרשימת המניעויות כשלעצמה אין תוקף משפטי מחייב, והיא מהווה אך כלי ליישום הכללים המשפטיים והאתיים המחייבים. שופט אינו "כבול" לרשימה, שהיא עצמה דינמית, וייתכן מצב שבו יחליט לדון בהליך חרף קיומה של מניעה כללית ברשימה שגובשה על ידו קודם לכן, ובלבד שאין מתקיים חשש ממשי למשוא פנים בהליך הקונקרטי. כפי שנקבע, "רשימת מניעויות של שופטים ורשמים נועדה להבטיח ניהול משפט הוגן ויעיל ולדאוג לכך שתיקים בהם מתקיימת עילת פסלות או סיכוי גבוה לקיומה בעניינו של מותב מסוים, ינותבו לכתחילה ע"י הגורמים המנהלתיים לגורם שיפוטי אחר. כפי שצוין במסמך אמות המידה שפורסם באתר הרשות השופטת, הרשימה אינה מקימה עילת פסלות אוטומטית, והשאלה האם על השופט לפסול עצמו מלדון בהליך מסוים היא שאלה שצריכה להיבחן לגופה ע"י השופט או הרשם עצמו בכל מקרה בהתאם לנסיבותיו – בין אם הגורם שבגיננו קמה עילת הפסילה הנטענת נכלל ברשימת המניעויות ובין אם לאו".¹⁴ אף שאין בהוראות המניעות כדי ליצור, מניה וביה, עילת פסלות, הרי שהן עשויות להשליך על סוגיות של אתיקה מקצועית.¹⁵ עמדת הנציבות בהקשר זה היא כי גם במצבים אלה מוטב שיודיע היושב בדין מיוזמתו, כי חרף רשימת

¹¹ תוצאה נחזית של דחיית בקשת הפסלות, אם תוגש, אין בה כדי לבטל את חובת הגילוי (החלטה 930/11).

¹² החלטה 259/11.

¹³ https://www.gov.il/he/pages/judges_and_registrars_p

¹⁴ ע"א 8675/20 רותם שגיא נ' אחוזות החוף בע"מ (10.2.2021) (להלן – עניין אחוזות החוף); ע"א 1901/22 גלעדי יהונתן נ' מלכה הרוש (1.5.2022).

¹⁵ ע"א 2805/21 פלונית נ' פלונית (1.6.2021).

המניעויות, הרי שבנסיבות העניין אין בכך כדי למנוע הימנו לישוב בדין.¹⁶ יידוע הצדדים בהזדמנות הראשונה יגביר את אמון הציבור במערכת המשפט.

10. כאן המקום אף להזכיר את קיומן של ועדות האתיקה אשר הוסדרו בחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 ובחוקים המקבילים במערכות השיפוט השונות, ותפקידן לתת חוות דעת מקדימות בענייני אתיקה של נושאי משרה שיפוטית לפי פנייה פרטנית של נושא משרה שיפוטית בעניין הנוגע אליו, וזאת לפני מעשה.¹⁷ בכך נבדלות ועדות האתיקה מפעולתו של הנציב, שאינו מוסמך בדין ליתן חוות דעת מקדימה ואשר תלונות נבחנות על ידו תמיד לאחר מעשה. ועדות האתיקה הן גוף מייעץ הפועל במסגרת מערכות השפיטה, ותפקידן להנחות שופטים מראש בסוגיות הנוגעות להתנהלותם במסגרת מילוי תפקידם ואף מחוצה לו. הוועדות מהוות אמצעי נוסף לשמירה על טוהר המידות, הכבוד המקצועי השיפוטי ואמון הציבור ברשות השופטת. עמדת הנציבות היא כי, ככלל, פנייה מוקדמת של שופט לוועדה האתיקה בנוגע לפעולה מסוימת – כאשר נפרשה בה תשתית עובדתית מלאה ומדויקת – תקנה לו הגנה במקרים שבהם תובא לפני הנציב תלונה מאוחרת בגין ביצוע אותה פעולה (זאת, אף אם הנציב עצמו מסתייג מטעם כלשהו מחוות הדעת המוקדמת). עמדה זו נשענת על עקרונות של הגינות, הסתמכות בתום לב על חוות דעת מוסמכת, ועל ההכרה בכך ששופט שפעל בשקיפות ופנה מראש לקבלת הכוונה אתית – אינו ראוי להיתפס כמי שפעל שלא כשורה. כן סבורה הנציבות כי ראוי לו לשופט הנציב לפני דילמה אתית לפנות מראש לקבלת חוות דעת מטעם ועדת האתיקה, ובכך לקבל הכוונה מוסמכת, לפעול על פי אמת מידה אתית ברורה, לחזק את אמון הציבור במערכת השפיטה ואף לקבל הגנה אם תתעורר טענה ביחס לאותה סוגיה. התייעצות מראש מבטאת אחריות, שקיפות ושיקול דעת ראוי, התואמים את אופיו ומהותו של התפקיד השיפוטי.

11. בחוות דעת זו נבקש, כאמור, לא רק לחזור על כללי ניגוד העניינים האתי, המשקף נקודת מבט קולקטיבית-ציבורית, במובחן מניגוד העניינים המשפטי לפי דיני הפסלות, המשקף נקודת מבט אישית-פרטנית,¹⁸ אלא גם 'לתת סימנים' בכללים האמורים, מנקודת המבט של מראית עין של ניגוד עניינים, באמצעות רשימה בלתי סגורה של דוגמאות (הן כאלו שהובאו בפרסומים קודמים של הנציבות והן כאלה שנוספו מאז), המתבססות על תלונות שטופלו בנציבות. בחלק מן המקרים נקבעה חובת גילוי אף אם לא נוצרה בהכרח מניעות

¹⁶ ברוח הערתה של כב' הנשיאה חיות בשולי פסיקתה בענין **אחוזות החוף**.

¹⁷ https://www.gov.il/he/pages/judges_ethics_committee

¹⁸ ר' לימור זר-גוטמן, ניגוד עניינים אצל שופטים: בין דיני פסלות שופט לאתיקה, **ניגוד עניינים במרחב הציבורי** (דפנה ברק-ארוז, דורון נבות, מרדכי קרמניצר, עורכים, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2009) 429.

של השופט מלישב בדין, ובחלק מן המקרים את חובת הגילוי הקדימה חובת הבירור (מובן, כי כל מקרה מקבל מענה לפי נסיבותיו, ובמקרה הצורך יש לעיין בנוסח ההחלטה המלאה). בחלק מן המקרים נוספו לתיאור העובדתי הערות המגלמות את עמדת הנציבות העדכנית, אף שזו לא נכללה במפורש בהחלטה.

- פעילות נוספת או עיסוק נוסף של שופט – יש להקפיד על מניעת כל פעילות הנוגדת את התפקיד השיפוטי. כאשר שופט השומע תיקי עירייה יושב בוועדה עירונית בלתי קבועה המעניקה פרסי כבוד, מצאה הנציבות, כי אין בסיס עובדתי ונורמטיבי להצדקת תלונה בעניין. באופן כללי, שופט המבקש לעסוק בעיסוק נוסף או בתפקיד ציבורי, טעון הדבר היתר (על פי חוק מנשיא הערכאה הרלבנטית ומשר המשפטים).¹⁹ לטעמנו, גילוי מוקדם היה מונע תלונה.
- כאשר קרוב משפחה של שופט מועסק על ידי עירייה, והשופט יושב בתיקים בהם העירייה מעורבת, הומלץ על העברה מנהלית של התיקים, שטרם נשמעו, לשופט אחר, לשם מניעת פגיעה במראית פני הצדק, ואילו ביתר התיקים לבצע גילוי נאות.²⁰
- כללית, ניתוב מנהלי של תיקים לשופט יביא בחשבון, בין היתר, את עיסוקי העבר של השופט כעורך דין, טרם מינויו.²¹
- שופטת מינתה עו"ד המייצגת אותה אישית, בתביעה אזרחית, פעם כמנהלת עזבון ופעם כמגשרת. הנציבות מצאה כי בנסיבות העניין התלונה מוצדקת עם המלצה לנזיפה. המינוי בוטל על ידי השופטת.²²
- בתיק בו נתבע משרד ממשלתי ונדונה השאלה אם מפקחי המשרד קיימו את חובתם החוקית, נקבע כי ראוי היה שהשופט יגלה לצדדים כי רעייתו הייתה מועסקת בעבר כמפקחת באותו משרד.²³
- העובדה שהשופט מקבל שירותים מגוף ציבורי גדול שהוא צד למשפט, כמו קופת החולים, אינה מטילה עליו חובת גילוי וכך גם העובדה שהוא צורך חשמל המסופק על ידי חברת החשמל שהיא צד במשפט.²⁴ שונה

¹⁹ חור"ד 3/08 https://www.gov.il/BlobFolder/dynamiccollectorresultitem/308-2/he/Opinion_308.pdf

²⁰ החלטה 175/07.

²¹ ר' ה"ש 18.

²² ר' ה"ש 18.

²³ החלטה 582/14.

²⁴ מכתב הנציבות מיום 17.6.15

הדבר מקום בו השופט צד להליך נגד אותו גוף, שאז נוצרת מראית עין של ניגוד עניינים, אם לא למעלה מכך.

- העובדה שיש לשופט קרוב משפחה העובד בפרקליטות המדינה, בפרקליטות המחוז או בעירייה המקומית – מחייבת גילוי, כאשר אותו קרוב מועסק במחלקה המטפלת בסכסוך נשוא המשפט. לא כך מקום בו הקרוב עובד במחלקה אחרת, של העירייה, של פרקליטות המדינה או של פרקליטות המחוז, שאין לה קשר לטיפול בסכסוך נשוא המשפט. כשאין קשר ישיר או עקיף, פטור בדרך כלל השופט מחובת הגילוי. דין פרקליטות המדינה או פרקליטות המחוז שונה מדינו של משרד עורכי דין ונדרשת זיקה קונקרטית לנשוא שנדון במשפט כדי שתקום חובת הגילוי.²⁵
- כשלשופט עצמו עניין אישי בהתדיינות כלשהיא עם גוף כאמור לרבות המדינה עצמה, חובה עליו לגלות זאת לצדדים. במקרה כזה אין להבחין בין זרוע המדינה לבין צד רגיל להליך.²⁶
- שופט נתן הרצאה בבית ספר בו מלמדת אישה שעניינה נדון בפניו בלי שגילה את הדבר, סמוך לאחר מכן וקודם שנתן פסק דין, לבעלה, הצד שכנגד בתיק. בהחלטתו קבע הנציב, כי מרגע שזיהה השופט את האישה כבעלת דין בהליכים שבפניו, בעת מתן ההרצאה, חייבה מראית פני הצדק, כי יביא את הדבר מיוזמתו לידיעת הצדדים סמוך לאחר האירוע, ובוודאי לפני מתן פסק הדין, ולא ימתין עד שהמתלונן יגלה זאת באקראי.²⁷
- בתלונה בגין אי גילוי מידי של שופט על קשריו עם מערער, הטעים הנציב את חובת השופט למסור את המידע לצדדים באופן גלוי, בהחלטה או בתיעוד בפרוטוקול, גם שעה שהוא סבור, כי נתונים אלה מצויים בידיעת מי מהם וגם כאשר לדעתו אין הדבר מחייב פסלות.²⁸
- ראוי הוא שכאשר שופט היושב בדין יודע על קרבה משפחתית מהסוג האמור של אחד המתדיינים לשופט אחר באותו בית משפט [מנהלי

https://www.gov.il/BlobFolder/dynamiccollectorresultitem/17-06-2015/he/decision-essence_17-06-2015.pdf

²⁵ שם.

²⁶ החלטה 930/11.

²⁷ תמצית החלטה 579/16.

https://www.gov.il/BlobFolder/dynamiccollectorresultitem/57916/he/decision-essence_579.16.pdf

²⁸ החלטה 548/16.

החברה שהייתה צד להליכים השונים הינם אביה ואחיה של שופטת שכינה בתקופה הרלבנטית בבית המשפט לענייני משפחה באותו מחוז ומכהנת עתה בבית המשפט המחוזי] יביא את הדבר לידיעת הצדדים ובאי כוחם ואלה יכלכלו צעדיהם בהתאם.²⁹

- בעלים של חברה, שניתן צו לפירוקה, הליך כי השופטת שדנה בתיק לא גילתה לבעלי הדין כי המבקש הוא קרוב משפחה ולא פסלה את עצמה בשל כך. הנציבות דחתה את התלונה לאחר שהשופטת הבהירה כי לא ידעה כלל על קרבת משפחה למבקש, וכי מעולם לא היה ביניהם קשר כלשהו.³⁰
- במקרה בו משרדה של בעלה של השופטת מקיים קשר עסקי (ייעוץ) עם חברת האם של חברה נתבעת, על השופטת להביא את הדבר לידיעת הצדדים.³¹
- על שופט להביא לידיעת נאשם את העובדה, כי במסגרת הכנת נייר עמדה לשר המשפטים, פגש פרקליטה במסגרת תפקידה, ושמע את עמדתה לגבי אותה סוגיה (במיוחד כאשר אותה סוגיה קשורה בעבירה שבה הואשם הנאשם).³²
- על שופט להודיע בפתח הדיון כי קרוב משפחתו מתמחה במשרד עורכי הדין המייצג בעל דין שלפניו.³³
- על שופטת ליידע בעל דין, כי אחייניתו של בן זוגה עובדת כשכירה במשרד בא כוחו של הצד שכנגד.³⁴
- לשופט החובה לגלות לצדדים, כי בת דודתו עובדת כעורכת דין במשרד עורכי הדין שמייצג את אחד הצדדים במשפט.³⁵
- כאשר בפני הרכב הופיע עורך דין אשר ייצג את בתו של ראש ההרכב, קבעה הנציבות כי לפחות משיקולי מראית פני הצדק היה על השופט לגלות לצדדים שבתו מיוצגת בבית משפט אחר על ידי פרקליט המופיע

²⁹ החלטה 198/08.

³⁰ החלטה 1159/07.

³¹ החלטה 784/11. באותו מקרה השופטת כלל לא ידעה על אותו קשר כשדנה בתיק, ולפיכך התלונה נדחתה. והשוו לעמדת נציב 5/11 שם בעלה של השופטת העניק שירותים לבעל דין ולגורמים נוספים.

³² החלטה 297/11.

³³ החלטה 786/16.

³⁴ החלטה 304/14.

³⁵ תמצית החלטה 184/15

https://www.gov.il/BlobFolder/dynamiccollectorresultitem/18415/he/decision-essence_184.15.pdf

בפניו, וזאת על מנת שמי מהצדדים יוכל לבקש את פסילתו, ככל שיבחר לעשות כן.³⁶

- ראוי היה כי הקאדי ישקול שלא לקיים את ההליך בנוכחות אחיו, גם אם הוא רק עד מזהה, במיוחד על רקע אי נחיצות עד כזה על פי הדין ובמיוחד בשל העובדה כי האח ייצג את הבעל בהליכים קודמים. הנציב קבע, כי משהחליט בית המשפט לקיים את ההליך בכל זאת בנוכחות האח, ראוי היה כי דבר הקרבה המשפחתית יצוין בפני הצדדים בפרוטוקול, כך שיתאפשר להם לטעון לעניין זה.³⁷
- במהלך דיון בבית המשפט לענייני משפחה לא גילה השופט כי העוזרת המשפטית שלו עבדה בעבר עם עורכי הדין המייצגים צד. הנציבות דחתה את תלונת הצד שכנגד, בהתחשב בחלוף הזמן שבין עזיבתה את המשרד לבין מעורבותה בתיק.³⁸ יוער, עם זאת, לטעמנו, טוב היה עושה השופט לו היה מגלה עובדה זו מראש, וכך הייתה נחסכת התלונה.
- כאשר שופט היה מיוצג בעבר בידי עו"ד המופיע לפניו עתה, הדבר מחייב יידוע, בתלות בנסיבות, דוגמת מהות השירות, משכו, הזמן שחלף מאז, מעמדו של עורך הדין שנתן בעבר את השירות לשופט (אם מייצג או בעל דין המעוניין אישית בתוצאות הדין).³⁹
- על שופט לגלות לצדדים, כי אביו נמצא בסכסוך משמעותי עם מוסד ציבורי הנמנה עם הנתבעים בתיק.⁴⁰
- קשרים חברתיים בין שופט לבין עו"ד אינם גוררים באופן גורף הימנעות מלשבת בדין, ואין חובה לנתק קשרים חברתיים עם המינוי לשפיטה, אלא שיש לשקול הימנעות מלשבת בדין בהתאם להוראות סעיף 77א לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984.⁴¹ תלונה על רשם שהתעמל יחד עם עו"ד באותו מכון כושר לא התקבלה.⁴²

³⁶ החלטה 973/07, 68/08.

³⁷ החלטה 380/08.

³⁸ החלטה 649/11.

³⁹ עמדת הנציב 1/11.

⁴⁰ תמצית החלטה 525/14 https://www.gov.il/BlobFolder/dynamiccollectorresultitem/1-11/he/commissioner-position_1-11.pdf

⁴¹ חו"ד 17/05 https://www.gov.il/BlobFolder/dynamiccollectorresultitem/17-05/he/Opinion_1705.pdf

⁴² החלטה 112/04.

- כאשר אשתו של שופט, עורכת דין פרטית, מייצגת בנקים, על השופט להימנע מדיון בעניינם של אותם בנקים, אך אין מניעה שיעסוק בעניינם של בנקים אחרים.⁴³
- השופט חייב לגלות למתדיינים בתיקי בנקים את העובדה שהוא תובע בתביעה ייצוגית נגד בנק.⁴⁴
- שופט שדן בעניינו של לקוח לשעבר – הנציבות דחתה תלונה בעניין זה בשל כך שהשופט לא זכר כי ייצג את הלקוח, אולם ציינה כי על בית המשפט לנקוט משנה זהירות במקרים אלה.⁴⁵
- על שופטת לגלות כי בן זוגה, רופא בכיר בבי"ח ממשלתי, נוהג לתת חו"ד למוסד לביטוח לאומי (הנתבע באותו תיק).⁴⁶
- שופט בעל נכס השתתף במכרז ובהצגת הנכס לרשות האכיפה והגבייה. אף שבנסיבות העניין לא מדובר היה ב"ניהול פעיל בעסקים", כלשון האיסור הקבוע בכללי האתיקה, היה על השופט להימנע מלהציע את הנכס במסגרת המכרז של רשות האכיפה והגבייה, עקב זיקתה לבתי המשפט.⁴⁷
- השתתפות שופט באירוע חברתי (לא כל שכן משפחתי) אינה אסורה, אלא שעליו לשקול כיצד ייראה הדבר בעיני הציבור, ולנקוט משנה זהירות לבל ייעשה שימוש פסול בנוכחותו באותו מעמד.⁴⁸ הוא הדין לגבי פגישות עם גורמים פוליטיים, וצילום עמם, ועל אחת כמה וכמה עם מי מהם שעניינם (הישיר או העקיף) נדון בפניו באותה עת או בסמוך לכך.⁴⁹
- קיים איסור אתי על שופטים לקבל מתנות או טובות הנאה העלולות להשפיע על שיקול דעתם. נוסף לעניין זה, כי לטעמנו לשופט אסור לקבל מתנה, גם אם לא משמעותית, מגורם הקשור לתיק המתנהל לפניו, וככל שעניין המתנה היה לפני שהחל השופט לדון בתיק, עליו לגלות זאת לצדדים.

⁴³ החלטה 1/04.

⁴⁴ חו"ד 17/04 https://www.gov.il/BlobFolder/dynamiccollectorresultitem/17-04/he/Opinion_1704.pdf

⁴⁵ החלטה 1121/05.

⁴⁶ החלטה 27/15.

⁴⁷ החלטה 915/11.

⁴⁸ החלטה 154/24.

⁴⁹ החלטה 158/24, 144/24.

- שעה שעוזר משפטי של נשיא ביה"ד השרעי מבקש להתמנות לקאדי או לטוען שרעי, שומה על הנשיא לבקש חו"ד משפטית פרטנית מהלשכה המשפטית של משרד המשפטים בעניין סוגית ניגודי העניינים שעשויים להתעורר בכל הנוגע להליכי המינוי.⁵⁰
- יש להימנע מכניסה לאולם הדיונים של גורם הנמצא ברשימת המניעויות של המותב, גם אם הדבר נעשה בלא קשר לתיק הנדון באולם.⁵¹
- מחובתה של שופטת לבדוק ולאשר תוכן עלון פרסומי, בו הוצגו יצירותיה לצד יצירות של גורם אחר שנועדו למכירה, דבר שיש בו טעם לפגם.⁵²
- נמצאה מוצדקת תלונה על העדר גילוי נאות מצד שופט, כי ייצג בעבר עירייה, שעה שתיקים בעניינה הועברו לטיפולו לאחר מינויו. על פי קביעת הנציבות, השופט מחויב בגילוי נאות, הנשען על עקרון "מראית פני הצדק", גם במצבים בהם אין מתקיים חשש ממשי למשוא פנים ואפילו הדין אינו מחייב את פסילתו של השופט מלשבת בדין. עוד נקבע, כי חלוף הזמן, כשלעצמו, אינו מהווה, בהכרח, אינדיקציה מכרעת בנידון דידן. כך, למשל, תיתכן חובת גילוי גם לאחר שנים רבות, אם התקיים קשר אינטנסיבי בין השופט לבין הגורם הרלבנטי או אם הייתה ביניהם היכרות קרובה, ובאותה מידה תיתכן חובת גילוי לאחר תקופה קצרה בה לא התקיים קשר הדוק שכזה. עוד קבע הנציב בהחלטה זו, כי שעה ששופט מוסר בהחלטה שיפוטית מידע הקשור בעניינו האישי, מצופה ממנו, כי יודא היטב שלא תיפול שגגה תחת ידו.⁵³
- היה על שופטת ליתן לצדדים גילוי נאות ולהביא בפניהם מידע (אותו הביאה בדיעבד בפני הנציב) בדבר קשריה המקצועיים והחברתיים עם

⁵⁰ תמצית החלטה 113/23

https://www.gov.il/BlobFolder/dynamiccollectorresultitem/113-23/he/decision-essence_113.23.pdf

⁵¹ החלטה 633/22, ר' ברוח השנתי של הנציבות לשנת 2023 :

<https://www.gov.il/BlobFolder/reports/account/he/account-2023.pdf>

⁵² תמצית החלטה 454/23

https://www.gov.il/BlobFolder/dynamiccollectorresultitem/454-23/he/decision-essence_454.23.pdf

⁵³ תמצית החלטה 141/21, ר' ה"ש 9 לעיל.

צד לדיון. כזאת היה על השופטת לעשות, ולו מטעמי זהירות, ומשלא עשתה כן השופטת מצא הנציב להצדיק את התלונה נגדה.⁵⁴

- נדחתה תלונה על הפרת חובת הגילוי על ידי שופט, שלגביו נטען בכתבת תחקיר שפורסמה בתקשורת, כי לא גילה אודות קשריו עם עורך דין אשר לפי הטענה ייצג אותו בהליך גירושו. זאת, לאחר שבירור התלונה העלה, כי בנסיבות העניין לא התקיימו יחסי עורך דין לקוח בין השופט לבין עורך הדין, ובהעדר ייצוג, לא קמה חובת גילוי.⁵⁵
- נדחתה הטענה, כי מראית פני הצדק מחייבת את בית המשפט לגלות למי מבעלי הדין את עובדת היותה של העוזרת המשפטית שלו מיוצגת על ידי בא כוח אחד הצדדים המופיעים בפניו בתיק מסוים. זאת, משום שאין מדובר בקרבה לשופטת עצמה, שהיא הגורם המכריע בתיק, ואשר ביחס אליו נבחנת מראית פני הצדק.⁵⁶ לטעמנו, גם במקרה זה גילוי נאות מוקדם היה פותר את הקושי.
- תלונה נגד דיין המשמש (בהיתר) כעורך ובודק של בחינות ההסמכה לדיינות על כך שהיה שותף לעריכת בחינה שאליה ניגש בנו ואף בדק לצד בודק נוסף את הבחינה של בנו – נמצאה מוצדקת. הנציב קבע כי הדיין פעל בניגוד עניינים חריף והמליץ על סיום כהונתו.⁵⁷
- על מניעות מלישב בדין יש להודיע בהקדם ובהתאם לנתב את התיק לטיפולו של מותב אחר מבעוד מועד. משמודיע מותב על מניעותו מלישב בדין, אין מקום ליתן בתיק החלטות, גם לא בהליכים מקדמיים.⁵⁸
- בהקשר של חובת הבירור, מצופה מן היושב בדין, כי יפגין מידה גבוהה ביותר של זהירות ואחריות, ויעיין בקפידה בכל חומר הרלבנטי להכרעתו בדין, לא כל שכן חומר אליו הוא מתייחס בפסק דינו. שעה שמדובר בראשית כהונתו כשופט, כשהדוקים עדיין קשריו עם עורכי דין, שותפיו ולקוחותיהם – מתעצמת חובת הבדיקה. ודוק – דווקא שעה שמדובר בתביעה מורכבת, מרובת הליכים קודמים, מצופה מן

⁵⁴ החלטה 429/21. בהחלטה זו אף צוין, כי מתלונן אינו מנוע מלהעלות את סוגיית הגילוי הנאות בתלונה לנציב, אף אם היא הועלתה על ידו קודם לכן במסגרת הליכי הפסלות.

⁵⁵ החלטה 602/21.

⁵⁶ החלטה 81/21.

⁵⁷ החלטה 813/19.

⁵⁸ החלטה 868/13 ; 953/09.

היושב בדין להקפיד הקפדה יתרה בקריאת החומר לצורך הבנת הרקע הנדרש להכרעתו בדין, שמא תיפול חלילה שגגה לפניו.⁵⁹

- משרד עורך דין שבו כיהן השופט טרם מינויו, ובו מועסקת רעייתו, טיפל בתיקי עירייה, שצד להליך הנדון לפני השופט. הנציב קבע כי ראוי היה לשופט לנהוג בזהירות יתר ולברר לאשורה – קודם שישב בדין – כל עובדה שיכול והיה בה כדי להשליך על שאלת פסלותו או על חשש למראית עין של משוא פנים.⁶⁰

- שופט בית המשפט העליון דן בעתירה שהוגשה, בין היתר, נגד משרד ממשלתי שבו מועסקת בתו בתפקיד בכיר. שמונה מתוך עשרת הסעדים שהתבקשו בעתירה נגעו ישירות ליחידה הפועלת במשרד בו מועסקת בתו של השופט. בהחלטתו קבע הנציב, כי אף אם השופט לא היה מודע לקשר שבין בתו ליחידה דנן, ברי שהיה ידוע לו כי בתו מכהנת בתפקיד בכיר במשרד המדובר. חרף העובדה שקשר זה אינו מצדיק את פסלותו של השופט מלדון בעתירה, קבע הנציב, כי מוטב היה לו הודיע אודותיו השופט לצדדים בפתח הדיון. הנציב הדגיש את חשיבות אמון הציבור במערכת המשפטית, ביתר שאת עת מדובר בהחלטותיהם של שופטי בית המשפט העליון, המהוות נר לרגלי השופטים בערכאות דלמטה.⁶¹

12. סיכומם של דברים – כעולה מן הדוגמאות דלעיל, קשה לגדור במדויק את גבולותיה של חובת הגילוי, וזאת במובחן משאלת הפסלות מלישב בדין. עם זאת, ניסיון החיים והשכל הישר מנציבים עמדה מחמירה באשר לחובת הגילוי הנאות, שכן כך השופט מודיע לצדדים מראש על הקרבה בה הוא מצוי, גם אם קרבה רחוקה היא, ומוסר הוא לצדדים את שיקול הדעת אם לבקש את פסילתו מלשבת בדין אם לאו. מאליו מובן, כי בדונו בבקשת הפסילה, ככל שזו תוגש, יחליט השופט אך ורק בהתאם לכללים הנוגעים לחובת הפסילה תוך זכירת הכלל, שהזכות לישב בדין היא גם החובה לישב בדין.⁶² לטעמנו, גם בעניינה של חובת הגילוי עדיף הכלל לפיו "אם יש ספק – אין ספק", ובכל מקום שמא קיים אצל היושב בדין ספק (שאינו חשש בעלמא), עדיף שיפתור אותו בגילוי נאות לצדדים.

⁵⁹ החלטה 566/16.

⁶⁰ החלטה 301/05. הנציבות קיבלה את טענת השופט ולפיה הוא לא היה מודע לעובדות המקיימות ניגוד עניינים.

⁶¹ תמצית החלטה 329/20

https://www.gov.il/BlobFolder/dynamiccollectorresultitem/329-20/he/decision-essence_329.20.pdf

⁶² ר' דברי הנשיא בדימ' ברק בע"א 883/04 בנק דיסקונט לישראל בע"מ נ' גלי אלפא תקשורת בע"מ (28.4.2005).

13. פתחנו בציטוט מתוך המשפט העברי-הציבורי על חובתם של דיני העיר להתרחק מלדון בעניינים הקשורים לעיר, ונסיים בדברי התלמוד הבבלי (כתובות ק"ה ב⁶³) לעניין המשפט העברי-הפרטי, שמהותם צריכה להיות נר לרגלינו:

”ר' ישמעאל בר' יוסי הוה [היה] רגיל אריסיה [אריסו] דהוה מייתי ליה כל מעלי שבתא כנתא דפירי [שהיה מביא לו כל ערב שבת סל פירות]. יומא חד אייתי ליה בחמשה בשבתא [יום אחד הביא לו את הסל ביום חמישי בשבת]. אמר ליה [לו]: מאי שנא האידנא [מה שונה עכשיו] שהקדמת? אמר ליה [לו]: דינא אית [דין יש] לי בפניך, ואמינא [ואמרת] אגב אורחי [דרכי], שיום חמישי הוא יום מושב בית דין, אייתי ליה למר [אביא לו לאדוני] את סל הפירות. לא קביל מיניה [קיבל ממנו] ר' ישמעאל את הפירות. אמר ליה [לו]: פסילנא [פסול אני] לך לדינא [לדין].

אותיב זוזא דרבנן וקדיינין ליה [הושיב זוג חכמים והיו דנים הם אותו]. בהדי דקאזיל ואתי [בתוך הזמן שהיה הולך ובא] אמר ר' ישמעאל בלבו: אי בעי [אם היה רוצה] — טעין הכי [היה טוען כך], ואי בעי [ואם היה רוצה] — טעין הכי [היה טוען כך] הכל לזכותו של אותו אדם שהביא לו את הפירות. אמר: תיפח נפשם של מקבלי שוחד! ומה אני שלא נטלתי, ואפילו אם כן נטלתי — הלא את שלי נטלתי, שהרי אריסו היה זה ופירות אלה מן הדין היו של ר' ישמעאל, ובכל זאת כל כך אני מושפע ממעשה זה, מקבלי שוחד ממש על אחת כמה וכמה שדעתם נוטה אחרי נותן שוחד.”

אשר קולה
נציב תלונות הציבור על שופטים

⁶³ הציטוט מתוך התלמוד הבבלי המבואר של הרב עדין שטיינזלץ.